

Aktuálnost

Západní civilizace a kultura se vyznačuje přepjatým důrazem na okamžitý stav věcí, na momentální situaci, na tzv. „současnost“ či „aktuálnost“, na okamžitý čin, výkon, na zásah do přítomnosti. A tento přepjatý důraz býval na druhé straně vyvažován někdy snad nepříznávaným, ale velmi účinným reliktem přežívajícího archaického (mytického) myšlení, které nechávalo veškeré excesy aktuálnosti selektivně odpadnout do propasti nicoty: jedinou vskutku skutečnou aktuálností se mohlo ve světě mýtu stát pouze to, co tu už od (nějakého) počátku vždy bylo a co se vždy znovu otvírá novým aktualizacím. Možná, že zmíněný důraz na aktuálnost hlouběji souvisí s evropským (západoevropským) „aktivismem“, nápadným ve srovnání s tradicemi jinými, zejména tzv. východními. Možná, že se Evropa a její civilizace a kultura mohly ustavit pouze na základě onoho ostrého rozlišení mezi tím, co trvá beze změny, a tím, co je nutno udělat právě teď a nikdy jindy. V každém případě onen důraz na aktuální „hic et nunc“ má své kořeny nikoliv v Řecku, nýbrž ve starém Izraeli, v hebrejském myšlení, neboť tu jde o význam času a časovosti. Myšlenka nového a novosti je možná jen na tomto předpokladu, přesněji řečeno: za předpokladu, že se myšlení a celý život začíná fundamentálně orientovat nejen v čase, ale v dějinném čase, tj. začíná se orientovat na to, co se stává nebo může stát právě jen teď a na tomto místě, jen jednou jedinkrát, neopakovatelně, ale také nenapravitelně. Upozorňuje na to také etymologická příbuznost mezi actualitas a actus, v češtině mezi skutečností a skutkem (v němčině zase mezi Wirklichkeit a Wirkung nebo Werk). Důraz na „nyní“ najdeme zajisté také u Řeků (např. u eleatů), ale je to tam spjato s popřením nejen dějin, nýbrž vůbec času, v němž se něco doopravdy „děje“ (Permenidés: vskutku jsoucí nikdy nebylo, nikdy nebude, vždy jest). Je to vlastně aeternum nunc, zatímco vše ostatní se propadá do nicoty resp. je pro hlášeno za nicotu. To však není skutečná aktuálnost: v činu usiluje evropský člověk aktivně o něco nového na pozadí minulosti a proti minulosti, tj. směřuje k uskutečnění něčeho, co není, co ještě není, je tedy orientován na budoucnost a do budoucnosti.

(Písek, 940706-1.)